

Covenant & Conversation

Jonathan Sacks
THE RABBI SACKS LEGACY

MANEVİYAT ÜZERİNE ETÜTLER

RABI LORD JONATHAN SACKS'IN ÖĞRETİ VE YAZILARINDAN

Covenant & Conversation yazılarına sağladıkları ve Harry (Chaim) Schimmel'in anısına adanan cömert sponsorlukları için Schimmel Ailesi'ne teşekkürlerimizle. "R. Chaim Schimmel'in Tora'sını, onunla ilk karşılaştığım zamandan beri severim. Sadece yüzeysel gerçeğe değil, altta yatan daha derin gerçeğe olan bağlantısıyla da ilgilenmeye gayret eder. 60 yıldır kendisine eşlik eden olağanüstü eşi Anna'yla birlikte, aile, cemaat ve Tora sevgisine adanmış bir yaşam inşa ettiler. Ortaya koydukları örnek yaşamla beni fazlasıyla etkilemiş müstesna bir çift." – Rabi Sacks

Vayeşev:

Dünyayı Nasıl Değiştirebiliriz?

İlhot Teşuva (Tövbe Kanunları) içinde, Rabi Moşe ben Maymon, dini literatürdeki, insana en çok güç atfeden ifadelerden birine yer vermektedir. Bizim – ve dünyanın – eylemlerin çoğunluğuna göre yargılandığını açıklamasının ardından, Rambam şöyle devam eder:

Bu nedenle kendimizi, yıl boyunca, sanki kendi eylemlerimiz ve dünyanın eylemleri iyi ile kötü arasında tam bir dengedeymiş, öyle ki bir sonraki hareketimiz hem kendi hayatımızın hem de tüm dünyanın dengesini değiştirebilirmiş gibi görmemiz gerekir.¹

Fark yaratabiliriz ve bu, potansiyel olarak muazzam bir fark olabilir. İşte düşünce yapımız böyle olmalıdır – daima.

Dünyanın çoğu zaman bize görüldüğü haline bakıldığında karşılaştığımız manzaraya bu kadar aykırı olan pek az ifade vardır. Her birimiz, kendimizden sadece bir tane olduğunu ve bugün dünyada bizden başka yedi milyar insan daha bulunduğunu bilir. Biz tek başımıza hangi makul farkı yaratabiliriz? Okyanustaki bir dalgadan, sahildeki bir kum tanesinden, sonsuzluğun sathındaki bir tozdan öte bir şey değil ki! İnsanlığın bütünü bir yana dursun, sadece kendi hayatımızın bile yörüngesini tek bir eylemimizle değiştirebilmemiz akla yatkın mıdır? *Peraşamiz* bize, evet, demektedir; öyledir.

Yaakov'un çocuklarının hikâyesi ilerledikçe, kardeşler arasında, şiddete varma tehlikesi içeren

hızlı bir tansiyon yükselişi göze çarpmaktadır. Aralarında yaşça on birinci sırada bulunan Yosef, Yaakov'un gözde oğludur. Tora onun, Yaakov'un yaşlılığında doğan oğlu olduğunu söylemektedir. Daha da önemlisi, Yosef, Yaakov'un sevdiği eşi Rahel'in ilk oğluydu. Yaakov "Yosef'i, [diğer] tüm oğullarından daha çok severdi" (Bereşit 37:3) ve kardeşleri bunu biliyor, buna içerliyorlardı. Babalarının sevgisini kıskanıyorlardı. Yosef'in büyüklük rüyaları onları kıskırtıyordu. Yaakov'un ona olan sevgisinin bir işareti olarak kendisine vermiş olduğu çok renkli üstlük onları öfkeliendiriyordu.

Sonra, bekledikleri fırsat anı geldi. Kardeşler evden çok uzakta sürüleri gütmekteyken, onların ne durumda olduğunu görmesi için Yaakov tarafından gönderilmiş olan Yosef uzak mesafede belirdi. Kardeşlerin kıskançlık ve öfkesi kaynama noktasına erişmişti ve şiddetli bir intikam almaya karar verdiler.

"İşte şu rüyacı geliyor" dediler birbirlerine. "Ve şimdi – haydi onu öldürüp kuyulardan birine atalım. Vahşi bir hayvanın onu yediğini söyleriz. O zaman görürüz rüyalarının ne olacağını!" (Bereşit 37:19-20).

Kardeşlerden yalnızca biri buna razı değildi: Reuven. Diğerlerinin önerdiği şeyin yanlış olduğunu biliyordu ve itiraz etti. Bu noktada Tora olağanüstü bir şey yapmaktadır. Harfiyen doğru olması mümkün olmayan ve anlatımın okuyucuları olarak bizim de bildiğimiz bir beyanda bulunmaktadır:

¹ Rambam, Mişne Tora, *İlhot Teşuva* 3:4.

“Reuven bunu duyunca onu [=Yosef'i] ellerinden kurtardı” (Bereşit 37:21).

Bunun doğru olmadığını, hemen sonrasında olanlardan dolayı bilmekteyiz. Reuven, çoğunluğa karşı tek başına olduğunu anlayınca bir taktik akıl etti. “Onu öldürmeyelim” dedi. “Onu canlı halde çöldeki şu çukura atalım ve ölüme terk edelim. Bu şekilde onun katlinin doğrudan sorumluları olmayız.” Reuven’in niyeti daha sonra, diğerleri başka bir yerdeyken, bu çukura gelip Yosef'i kurtarmaktı. Tora, “Reuven bunu duyunca onu ellerinden kurtardı” dediği zaman “Tanrı iyi bir niyeti iyi bir eylem olarak sayar”² prensibini kullanmaktadır. Reuven Yosef'i kurtarmak istiyordu ve buna niyetliydi, ama fiiliyatta başarısız olmuştu. Fırsat anı kaybedilmiş ve Reuven’in eyleme geçtiği noktada artık iş işten geçmişti. Çukura geri döndüğünde Yosef çoktan gitmiş, bir köle olarak satılmıştı.

Bu konuda bir Midraş şöyle demektedir:

Şayet Reuven Kutsal ve Mübarek Tanrı'nın kendisi hakkında “Reuven bunu duyunca onu ellerinden kurtardı” diye yazacağını bilseydi, Yosef'i sırtlayıp omuzlarına alır ve babasına geri getirirdi.³

Bu ne demektir?

Reuven o sırada gerçekten de olaya müdahale etseydi neler olacağını bir düşünün. Yosef köle olarak satılmayacaktı. Mısır'a götürülmeyecekti. Potifar'ın evinde çalışmayacaktı. Potifar'ın karısını cezbetmeyecekti. Asılsız suçlamalar nedeniyle zindana atılmayacaktı. Baş saki ile baş fırıncının dualarını yorumlamayacaktı. Aynı şekilde iki yıl sonrasında Paro'nun rüyalarını da tabir etmeyecekti. Mısır'da baş vezir konumuna getirilmeyecekti. Ailesini orada kalmak üzere Mısır'a getirmeyecekti.

Yanlış anlaşılmasın; Tanrı Avraam'a bunun uzun yıllar öncesinde “Şunu iyice bil ki soyun kendilerine ait olmayan bir ülkede birer yabancı olacak. Onları köleleştirecekler ve onlara eziyet edecekler – dört yüz yıl” (Bereşit 15:13) diye bildirmişti. Ne olursa olsun Bene Yisrael köle olacaklardı. Ama en azından bunun, kendi aile içi işlev bozukluklarının bir sonucu olarak meydana gelmesine sebep olmayacaklardı. Yahudi suçluluk ve utancı içeren koca bir hadiseden kaçınmış olabileceklerdi.

Şayet Reuven bizim bildiklerimizi bilseydi... *Şayet kitabı okuyabiliyor olsaydı.* Ama biz, eylemlerimizin uzun vadeli sonuçlarını anlatan kitabı hiçbir zaman okuyamayız. Başkalarının hayatlarını ne kadar etkilediğimizi asla bilemeyiz.

1966 yılında on bir yaşındaki Afrikalı-Amerikalı bir çocuğun, ailesiyle birlikte Washington'da o zamana kadar tamamen beyazların yaşadığı bir mahalleye taşınmasıyla ilgili çok duygulandırıcı bulduğum bir hikâyeye vardır.⁴ Bu çocuk evin ön merdivenlerinde erkek ve kız kardeşleriyle oturmuş, nasıl selamlanacaklarını beklemekteydi. Ama bu olmadı. Yoldan geçenler onlara bakmak için kafalarını çeviriyorlardı, ama kimse onlara bir gülümseme, hatta olumlu bir bakış bile bahsetmiyordu. Beyazların zencilere nasıl davrandıklarına dair duymuş olduğu tüm korku dolu hikâyeler gerçeğe dönüşüyor gibi görünüyordu. Yıllar sonra, yeni evlerindeki o ilk günler hakkında yazarken şöyle demektedir: “Burada istenmediğimizi biliyordum. Burada sevlimeyeceğimizi biliyordum. Burada hiç arkadaşımız olmayacağını biliyordum. Buraya taşınmamamız gerektiğini biliyordum.”

Tüm bunları düşünürken, yolun karşı tarafından bir kadın geçti. Çocuklara döndü ve geniş bir gülümsemeyle “Hoş geldiniz!” dedi. Evinin içinde gözden kayboldu, birkaç dakika sonra, çocuklara getirdiği hem içeceklerle hem de krem peynirli ve reçelli sandviçlerle yüklü bir tepsiyle dışarı çıktı ve onlara kendilerini evlerinde hissettirdi. O an – diye yazdı bu genç adam daha sonraları – hayatını değiştirmişti. Bu ona daha önce hiç yaşamadığı bir aidiyet duygusu vermişti. Birleşik Devletler'de ırklar arası ilişkilerin hâlâ sıkıntılı olduğu bir dönemde, Zenci bir ailenin beyaz bir bölgede kendisini evinde hissedebileceğini ve renk körü ilişkilerin mümkün olduğunu anlamasını sağlamıştı. Yıllar içinde, sokağın karşı tarafındaki kadına daha çok hayranlık duymayı öğrendi, ama onun için belirleyici bir anı haline gelen şey, o ilk spontane selamlama hareketi olmuştu. Bir ayırım duvarını yıkmış ve yabancıları dostlara dönüştürmüştü.

Bu genç adam, Stephen Carter, zaman içinde Yale'de hukuk profesörü oldu ve o gün öğrendikleri hakkında bir kitap yazdı. Kitabına *Civility* adını verdi. Kadının adı, bize anlattığına göre, Sara Kestenbaum'du ve çok genç yaşta ölmüştü. Carter,

² Tosefta, Pea 1:4.

³ Tanhuma, Vayeşev p. 13.

⁴ Stephen Carter, *Civility* [*İncelik*] (New York: Basic Books, 1999), s. 61-75.

bu kadının dindar bir Yahudi olmasının da bir tesadüf olmadığını ekler. “Yahudi geleneğinde” diye belirtir, bu tipteki inceliğe “hesed – iyilik ve şefkat eylemleri yapmak – adı verilir ve bu da, insanoğullarının Tanrı’nın suretinde yaratılmış oldukları anlayışından türemiştir.”

“İnceliğin ta kendisi” diye ekler Carter, “hesedin bir parçası olarak görülebilir: Gerçekten de, yabancı olanlar da dâhil olmak üzere, hemşerilerimize, bunu yapmanın zor olduğu zamanlarda bile iyilik ve şefkat göstermemizi gerektirir.” Ve şöyle devam eder:

Hakiki ve iddiasız tek bir incelik eyleminin nasıl da bir yaşamı ebediyen değiştirebileceğini keşfettiğim o yaz akşamında silip süpürdüğüm krem peynir ve jöleli sandviçlerin pürüzsüz, kaygan tatlılığını, bugün bile, gözlerimi kapayıp, dilimin üzerinde hissedebiliyorum.”

Tek bir yaşam bile, der Mişna, bir evren gibidir.⁵ Bir yaşamı değiştiriniz anda evreni değiştirmeye başlamış olursunuz.

İşte fark yaratmamız bu şekilde olur: Her seferinde bir yaşam. Her seferinde bir gün. Her seferinde bir eylem. Tek bir eylemin nasıl bir etkiye sahip olacağını hiçbir zaman önceden bilemeyiz. Bazen bunu hiçbir zaman bilemeyiz. Sara Kestenbaum, tıpkı Reuven gibi, o anın uzun vadeli sonuçlarının hikâyesini anlatan kitabı okuma şansına hiç sahip olamamıştı. Ama eyleme geçmişti. Tereddüt etmemişti. Aynı şekilde, demektedir Rambam, biz de tereddüt etmemeliyiz. Sıradaki eylemimiz, başka birinin yaşamının dengesini de bizimkisinininkine kadar olumlu yönde bozabilir.

Önemsiz ve etkisiz değiliz. Dünyamızda fark yaratabiliriz. Bunu yaptığımız zaman, kurtarma işinde Tanrı’nın ortakları haline gelir, mevcut dünyayı, olması gereken dünyaya biraz daha yaklaştırmış oluruz.

⁵ Mişna, Sanedrin 4:5 (orijinal el yazması metin).

Şabat Sofrasında

1. Sizce arzu edilen sonuç elde edilmediği zamanlarda bile iyi niyetlerimiz için övgüyü hak eder miyiz?
2. Hiç hayatınızdaki bir kişinin (veya bir yabancı) küçük bir eyleminin, sizin yaşamınızı kayda değer bir şekilde değiştirdiği oldu mu?
3. Bu hafta içinde, potansiyel olarak başka birinin yaşamını bir şekilde değiştirebilecek hangi eylemde bulundunuz? Gelecek hafta bu konuda ne yapabilirsiniz?

• Bu sorular, Rabi Sacks'ın bu haftaki Covenant & Conversation yazısının **Family Edition** versiyonundan alınmıştır. Nesilleri birbirine bağlayan, interaktif bir öğrenim için bu versiyonun bütününe şu bağlantıdan ulaşabilirsiniz: <https://www.rabbitsacks.org/covenant-conversation-family-edition/vayeshev/how-to-change-the-world/>

Family Edition şimdi Türkçe!